

Amit nem lehet elfelejteni...

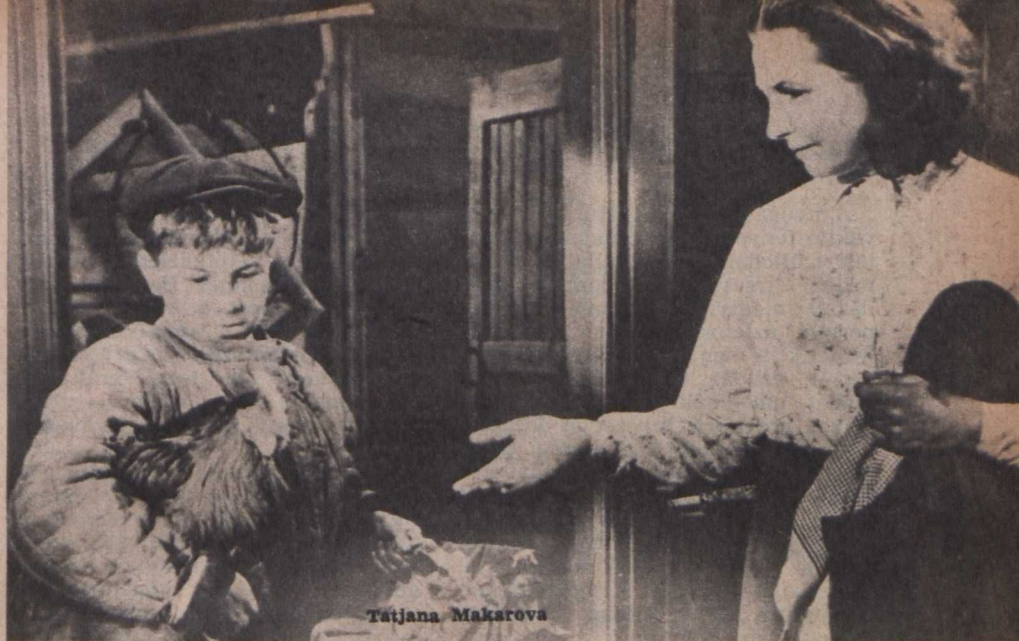
Sajátos, eredeti elgondolású háromnyelvű szovjet film. Beszélnek benne angolul, németül és oroszul. Az angol és német dialógusokat narrátor fordítja. Az orosz szöveget nem kell fordítani, minden áttétel nélkül világos, szívembemarkoló és szép, a betétnyelveket lefordítva és kommentálva is nehezen értjük.

Amit nehéz a filmből elfelejteni az az első része. Egy amerikai gép, fedélzetén egy, az orosz nyelvet törő és orosz-barát angol pilótával találataot kap a szovjet—német front fölött, valahol a Szovjetország mélyében. Borzongató látvány, technikailag frappánsan megoldott kép az égő, zuhanó gép, a kiugráló katonák. Sok ilyen képet láthattunk már, de ez friss. Az angol utolsónak ugrik és csak ő marad meg, ő is sebesülten. Halott-néma orosz erdőbe esik. Itt van valahol a front, mégis kísérte-tiesen néma minden. Magához tér és bolyong, vonszolja magát. Hajnalra egy felismerhetetlenségig romos település elé ér, lerogy. Az egyik romépületnek valamilyen ajtó-szerű hasadékán asszony lép ki, körülkémelel, majd hosszúknak deszkaládát von elő bentről, kötéllel befogja magát és küszködve húzza a sárban. Nem messzire a háztól kis dombra ér ve-

le. Ott a temető. Kis házi-temető, néhány kereszt. Az asszony temet a csendben. Ráborul a hantra. Borús, szürke és szomorú minden. Dráma, háború, költészet és hősiesség. Aztán megindul visszafelé az ásóval a kezében, s mikor meglátja a földön kucorgó angolt, azonnal sújtásra emeli a szerszámot, hogy mint valami kutyát, agyoncsapja a vélt ellenséget. De az angol nem ellenség. A gyilkolásra kész emberfeletti gyűlöletbe torzult arcú asszonyból egyszerre gyöngéd és áldozatkész lény válik. Ápolni kezdi a sebesültet, s hiába jön érte az erdőből a partizán-gyerek, hogy parancssal az osztaghoz vigye, hiszen bármelyik percben megjelenhetnek itt a németek, az asszony, a tanítónő élete kockázatásával kitar melletté itt a romépületben, az iskolában.

Eddig tart a remeklés. Itt kezd a film nyelvet váltani, a tanítónő a jobb megértés kedvéért szótárból angolul tanul, majd isten léteről vitatkozik a lábadozó pilótával. Már-már azon sajnálkozik az ember, kimerül a film energiaforrása, mikor újra fel-emelő rész következik: a tanítónő élelemért indul az osztaghoz a gyerekekkel az erdőbe, s észrevesz egy kakast a bokrok közt. Kergetni kezdi.

Tatjana Makarova

Előbb csak a gyerek vetődik a menekülő állat után, majd az asszony is. Hajszojják, henteregnék érte a sárban, és végül elcsúszik. Aztán a hős asszony, a sokszor már szinte szentnek látszó, megkéri a fiúcskát, vágja le a kakast... Érezzük, hogy ő nehezen tudná torkára tenni a kést, Finom, egyszerű, sokatmondó pillanatot.

Aztán lábraáll a pilóta és megindulhatnak az osztaghoz. Az erdőben két némettel találkoznak és a karkas-levágást elhárító asszony most gondolkodás nélkül megsemmisíti őket kézigránátjával... A robbanásra újabb két német szalad elő, azokat a pilóta teríti le pisztolyával, de golyója csak az egyiket öli meg azonnal, a másiknak még van ereje célba venni őt, amint gyanútlanul új tárajt rak fegyverébe. Az asszony látja ezt, segíteni akar, kjabál és elfelejti fedezni magát. A sorozat őt találja el. Súlyos sebet kap. Azért, akit meggyógyított. Akár vége is lehetne a filmnek, a történet így kelek és sokatmondó. Megdobogtatja a szívünket.

Az alkotók, sajnos, nem álltak meg itt, nem is a történetet, hanem a már kifejtett gondolatot folytatják, meghozza angolul és Londonban, tíz év múlva. A pilóta ötvenedik születésnapját ünnepli és társaságával az oroszokról beszélget. Hosszú, didaktikus rész. Merőben más stílus, álló

kamera, élettelen figurák. Hiába fordít a narrátor és hiába kommentál, sokkal többet és sokkal igazabbat tudtunk meg az előző »orosz« részről, s most már az sem segít, hogy a Szovjetunióba látogató pilótával együtt visszakerülünk a tíz év utáni szovjet valóságba, az újjáépült kolhozba és iskolába, s megtudjuk, hogy a szent asszony behalt abba a sebbe, nem segít, mert az energiaforrás most már sajnos, kimerült. Minden magyarázat és minden szó felesleges.

Azzal az érzéssel távoznak a nézőtérről, hogy két filmet láttunk: egy költői remeklést, melyben Tatjana Makarova szívhezszóló alakítású nyújtott és amelyet költőként írt meg Geraszimov, s eredeti bensőséges eszközökkel rendezett meg Tatjana Lioznova, és láttunk egy másik, kissé suta filmet, melyben már nem játszik Makarova, de mintha nem is ugyanaz az ihletett művész írta, rendezte volna.

Az alapvető és tanulságos hiba a kétféle nyelv használatában rejlik. azaz a film élő ábrázoló nyelvének a minden művészet holt nyelvével, a didaktikával, a magyarázkodással való keverésében. Az »Ami nem lehet elfelejteni« azért meggyőző erejű alkotás, mert a második rész diszsonáns hangzatait túlharsogja az első rész mélyzengésű költőisége.

CSURKA ISTVÁN